
ІСТОРІЯ ХАРКІВСЬКОЇ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ШКОЛИ, ВИДАНА У ЛИСТАХ ВАЦЛАВА КРАШЕВСЬКОГО ДО ЙОГО ДРУЖИНИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СЬОГОДЕННЯ

Яна Бєлєвцова

Харківський національний медичний університет
Помічник ректора

Юлія Рибинська

Благодійний фонд «Renovations found» (Харків)
Директор з культури та комунікацій

Історія Харківської вищої медичної школи має глибоке коріння та розпочинається у 1804 р. з відкриття у Імператорському Харківському університеті відділення лікувальних та медичних наук, яке у подальшому стало факультетом. У 1920 р. медичний факультет був відокремлений від скасованого університету та злився з Жіночим медичним інститутом Харківського медичного товариства, утворивши Харківську медичну академію, а вже через рік, у 1921 р., Академія була перейменована на Медичний інститут. У квітні 1994 р. рішенням Кабінету Міністрів України Харківський медичний інститут було реорганізовано на Харківський державний медичний університету, якому в жовтні 2007 р. було надано статус національного [1, с. 9].

Розуміння цього шляху реструктуризації та перетворень, вивчення навчального процесу, життя та побуту студентів, їх відношення до надання освітніх послуг потребує глибокого наукового вивчення за допомогою історичних матеріалів. Одним з яких є книга, видана Магдаленою Крашевською, онукою випускника медичного факультету Імператорського університету 1900 р. Вацлава Крашевського «Miłosne listy medyczne i polityczne: korespondencja doktora Wacława Kraszewskiego i Janiny z Maszatowskich Kraszewskiej z lat 1894–1927». У якій надруковано листування Вацлава Крашевського зі своєю нареченою, а потім дружиною Яніною Крашевською (у дівочості Машатовської) в період їх розлуки

впродовж 1894–1927 рр. Їх листування, перш за все, наповнено любовною лірикою та глибокими почуттями, але дуже багато уваги приділяється деталям побуту, життя, роботи та, що є особливо цікавим навчання медицини у Імператорському Харківському університету в період з 1895 по 1900 рр.

Вацлав Крашевський відомий лікар, суспільний та політичний діяч Польщі, який заснував у своєму домі та був його головним лікарем зразковий санаторій Польської асоціації вчителів народних шкіл у Закопаному. Він народився 22 вересня 1872 р. в м. Пйотркув (Польща) в сім'ї Олександра, збіднілого дворянина. У 1893 р. закінчив гімназію в Пйотркуві і вступив на медичний факультет Варшавського університету. Активна політична позиція Вацлава Крашевського сформувалася ще коли він навчався у гімназії, а під час навчання в університеті він вже активно висловлює свої думки, вступає до національно-демократичного об'єднання молоді, бере участь в антицарських виступах та приймає участь в акції проти польських професорів. За участь у святкуванні сотої річниці повстання Кілінського (патріотична маніфестація), яка відбулась 17 квітня 1894 р. його заарештували на три місяці і він перебував у тюрмі Павяк (м. Варшава). Ці події призвели до виключення його з університету та заслання на два роки до м. Борисоглібськ (Тамбовська губернія), де він працював у земській лікарні під керівництвом доктора Масловського [2, 3].

У 1895 р. Вацлава Крашевського звільняють за амністією, але із забороною навчатись у Польщі, продовжити отримувати освіту він міг лише у внутрішніх районах Російської Імперії, тому обирає прогресивний навчальний заклад тих часів Харківський Імператорський університет [1] та у 1895 р. вступає на медичний факультет. Прогресивні погляди молоді того часу дозволяють Вацлаву продовжити висловлювати свої політичні думки та приймати участь у національно-демократичній організації молоді. У 1900 р. В. Крашевський закінчує навчання та працює асистентом професора Ф. М. Опенховського поляка за походженням [3, с. 10; 4]. Незважаючи на пропозицію залишитися у Харкові назавжди, він повертається на батьківщину до своєї коханої нареченої Яніни Машатовської, родом з Пйотркува, з сім'ї залізничників, весілля з якою відбулося 7 січня 1902 р. Увесь час розлуки вона чекала на нього, листи, які вони надсилали один одному пронизані глибоким коханням та розумінням один одно. У їх листуванні Вацлав ретельно описує своє перебування у м. Харкові та навчання в університеті, чому в книзі присвячено окремий розділ.

Наприклад, у одному з листів, він у деталях розповідає про одну з лекцій відомого фізіолога професора Івана Романовича (Рамазовича) Тарханова: «Вчора ввечері я дуже приємно провів час: завітав до лекції професора Тарханова «Про вплив музики на організм тварини та людини». Питання саме по собі наукове, але шкода, що оратор, замість популяризувати його перед повною аудиторією, лише зробив його банальним, надавши яскравим словам гумористичний відтінок. У будь-якому випадку, я отримав деяку користь, тому що експериментальний бік був добре представлений глядачам...» [2, с. 211–212]. Далі описується сам експеримент у деталях та особистими висновками В. Крашевського.

А вже в іншому листі, викликає інтерес процес підготовки студентів того часу до іспиту з гістології: «Приходжу в студію, мене одразу беруть в облогу колеги, просять “подивитися”, дивлюся в мікроскоп – пояснюю. Влаштуємо консультацію у студії [...]. Нас зібралося близько десятка людей, кожен дивиться на гістологічний препарат у мікроскоп і відразу ставить собі діагноз, робиться це, звичайно, у великій секретності, і тому кожен записує свій діагноз на окремому аркуші паперу. Коли всі його написали, ми створюємо комітет із кількох людей, який враховує думку кожного. Кожен по черзі обстоює свій діагноз. Раніше розбіжностей було більше, сьогодні ми ставимо майже одноголосно...» [2, с. 237]. У своїх листах Вацлав Крашевський не тільки розповідає, а й намагається пояснити своїй дружині усі тонкощі медичної науки, на той час йому було більше 23 років і зрозуміло, що це вже була сформована особистість з власними поглядами на життя та зі своєю життєвою позицією, але те як він надає роз'яснення, по-перше, каже про його розум, а, по-друге, про якість надання медичної освіти того часу.

Після повернення до Польщі в 1904 р. Вацлав Крашевський з родиною оселяється у м. Влоцлавек, де стає другим асистентом, а потім директором окружної лікарні. Незважаючи на родинне щастя та кар'єру лікаря він продовжує політичну діяльність та приєднується до «Національної демократії» та стає її комісаром у Влоцлавецькому та Нешавському повітах. У 1905 р., розчарований позицією своєї партії, особливо її ворожістю до революційного повстання, він вступає до Польської соціалістичної партії, а у подальшому очолює її у Влоцлавеку та в окрузі. 2 грудня 1905 р. Вацлава Крашевського арештовують, звинувачують у революційній діяльності та відправляють у заслання до

Чернігівської губернії, але завдяки втручанню повітового начальника Давидова, доньку якого лікував доктор Крашевський, його було звільнено [2], а рішенням від 12 березня 1906 р. слідство в його справі було припинено. Через справу визволення з в'язниці Влоцлавека бійця Польської соціалістичної партії Владислава Влосковича, якому загрожувала смертна кара, Вацлава Крашевського знову заарештовують, але йому вдається втекти від жандармів і через кілька днів дістатися Кракова. Доктор Крашевський деякий час практикує у Кракові в клініці відомого хірурга професора Броніслава Кадера [2, 3]. Потім він переїжджає до Гуцульщини та стає лікарем у популярному серед тодішньої еліти Польщі центрі природної медицини в м. Косів, яку відкрив доктор Аполінарій Тарнавський [5, с. 223].

Наступний етап кар'єри В. Крашевського розпочинається у м. Львів у клініці професора Антонія Глузинського, якому перешкодила вимога російської влади видати пана Вацлава. У листопаді 1906 р. доктора Крашевського заарештовують у Львові, але завдяки зусиллям професора А. Глузинського його визнають політичним в'язнем і звільняють з в'язниці, а пізніше нострифікують диплом та він отримує австрійське громадянство. Після усіх цих подій доктор Крашевський повертається до Польщі та стає курортним лікарем у с. Висова [2, 3].

У вересні 1907 р. В. Крашевський назавжди переїжджає до м. Закопане, де розпочинає співпрацю з фракцією PPS-Rewolucyjna, читає лекції в партійній школі агітаторів, організованій у 1909 р. Юзефом Квятеком. Кілька років працює у місцевих управах Товариства народної школи та народних університетів ім. Адама Міцкевича. Він ініціює численні громадські заходи. Серед яких це, призначення організаційного комітету приватної молодшої середньої школи, заснування сільськогосподарський гурток Райффайзен у Закопаному. Деякий час працює санінструктором Татранського товариства швидкої медичної допомоги. У 1914 р. пан Вацлав організує товариство допомоги жінкам-легіонерам і допомоги сім'ям лікарів, призваних до армії. Його також мобілізують – як лікаря запасу – і до кінця війни він служив у Червоному Хресті в Закопаному [2, 3].

Після 1918 р. Вацлав Крашевський завершає свою діяльність у Польській соціалістичній партії та стає спочатку директором «Будинку здоров'я», а потім засновником і до кінця свого життя головним лікарем зразкового санаторію Польської асоціації вчителів народних шкіл у Закопаному, а також членом-засновником Асоціації директорів протитуберкульозних санаторіїв. У 1923 р.

бере участь у створенні відділення Товариства народних університетів та очолює його. Завдяки своїм діям на батьківщині доктор Вацлав Крашевський здобув великої пошани та до кінця свого життя був відданий інтересам своєї країни [2, 3].

Незважаючи на активну суспільну, політичну та лікувальну роботу пан Вацлав був щасливим сім'янином та батьком двох синів та двох доньок. Помер Вацлав Крашевський 1 жовтня 1931 р. в м. Закопане, а у 1933 р. його помертено нагороджено хрестом Незалежності [3].

У наші часи в домі, який Вацлав Крашевський купив для своєї родини в 1910 р. в м. Закопане його онука художниця Магдалена Крашевська заснувала культурний салон, галерею сучасного мистецтва та приватний музей, так званий «Дім Доктора» де продовжує прославляти ім'я свого відомого діда [4]. Пані Магдалена відомий культурний та просвітницький діяч Польщі, надає допомогу багатьом художникам в «Домі Доктора», в якому постійно проводяться виставки та мистецькі заходи. Вона надала можливість благодійному фонду Charity found «Renovations» 1 травня 2023 р. організувати творчій проєкт «Виставка дитячих малюнків з харківського метро», де було представлено роботи дітей, які з початку повномасштабного вторгнення російських загарбників на територію України зі своїми родинами перебували у Харківському метро. Таким чином відбувся зв'язок часів та поколінь, між минулим та теперішнім родини Крашевських з м. Харків.

Література

1. Історія Харківської вищої медичної школи в експозиціях музею історії ХНМУ / В. М. Лісовий, Ж. М. Перцева, В. А. Капустник, О. В. Семененко, Д. П. Перцев. Харків : ХНМУ, 2019. 216 с.: іл.

2. Kraszewski W., Kraszewska J. Miłosne listy medyczne i polityczne: korespondencja doktora Wacława Kraszewskiego i Janiny z Maszatowskich Kraszewskiej z lat 1894–1927. Krakov : Dom Doktora Galeria Sztuki Współczesnej, 2020. 624 p.

3. S. p. Dr. Wacław Kraszewski. *Echo Podhalańskich Zdrojowisk*. 1931. Nr 12 (18 X). P. 10–11.

---

4. Dom Doktora : Galeria Sztuki Współczesnej. *Zakopane*. URL: <https://www.zakopane.pl/strefa-turystyczna/kultura/miejsca/galerie/galeria-sztuki-wspolczesnej-dom-doktora/> (data dostępu: 06.11.2023).

5. Тарковська Н. Доктор Аполінарій Тарнавський – популяризатор Гуцульщини. *Intermarum*. 2014. № 1. С. 222–232.

**THE HISTORY OF THE KHARKIV HIGHER MEDICAL SCHOOL IS PUBLISHED IN THE
LETTERS OF WACŁAW KRASZEWSKI TO HIS WIFE AND THEIR INFLUENCE ON THE
PRESENT**

Bielievtsova Iana
Kharkiv National Medical University
Assistant Rector

Rybynska Yuliia
Charitable organization «Renovations found»
Chief of culture and affairs